

Prevence a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, povinnost identifikace

Tento dokument osloví obzvláště ty z Vás, kteří hltáte detektivky. Místo věhlasných autorů napínavých příběhů jej sice napsali právníci, a přesto se v něm dočtete mnoho zajímavého. Možná Vás přitom překvapí, co všechno děláme pro to, abychom ztížili život padouchům, kteří se snaží vyprat své špinavé peníze.

Pokud stojíte spolu s námi na straně dobra, určitě se s dokumentem seznámte.

1. Úvod a účel

Tento dokument je věnován základnímu výkladu povinností a opatření v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu.

Jeho cílem je Vám přiblížit problematiku praní špinavých peněz a financování terorismu a informovat Vás o opatřeních, která vedou k jejich prevenci, a také sdělit Vám, jaké povinnosti a postupy jsme my, společnost Air Bank a.s. (dále jen „Banka“), a Vy jako její zmocněnec v rámci této prevence povinni provádět a dodržovat.

2. Podstata praní špinavých peněz a financování terorismu

Praní špinavých peněz (money laundering) je celosvětový problém. Aby se pachatelé trestných činů vyhnuli odhalení a nepřišli o zisky ze své trestné činnosti, musejí nelegálně získané finanční prostředky „vyprat“.

Toto „praní“ v podstatě představuje snahu o zahlazení stop po trestné činnosti a znemožnění dohledání zdrojů prostředků, a to nejčastěji prostřednictvím přesunů peněz mezi účty, případně změny formy těchto prostředků. Moderní technologie dnes umožňují, aby nelegálně získané finanční prostředky cestovaly neuvěřitelnou rychlostí po světě, a to anonymně nebo pomocí falešných údajů o totožnosti.

Boj proti praní špinavých peněz (anti-money laundering – AML) je termín, který zahrnuje snahy o zamezení, odhalení, vyšetřování a hlášení trestného činu praní špinavých peněz.

Proces praní špinavých peněz má obvykle tyto fáze:

- **umístění (placement)** – první etapa spočívá v umístění nelegálně získaných prostředků do oběhu, nejčastěji prostřednictvím uložení na bankovní účet,
- **přesuny - zametání stop (layering)** – zakrytí původu finančních prostředků (může se jednat o různé transakce prostřednictvím účtů, nákupy či prodeje nemovitostí, cenných papírů),
- **navrácení (integration)** – převedení zisků z nelegální činnosti zpět k jejich původnímu majiteli.

Finanční instituce mohou ze své podstaty nevědomě hrát roli zprostředkovatelů v procesu legalizace.

Jelikož peníze z páčání trestné činnosti mají nejčastěji podobu hotovostních peněz, bývá nejdříve nutné zbavit se množství peněz v hotovosti ve prospěch bezhotovostních peněz, které se dají snadněji převádět – prát, např. nákupem nemovitosti, bezhotovostními přesuny z účtu na účet, následnými výběry v hotovosti či převody do jiných států, vklady/výběry hotovosti v neobvykle vysokých částkách prostřednictvím bankomatů atp.

K praní peněz však nedochází pouze prostřednictvím zločineckých organizací. Dělají to z různých důvodů i osoby jinak bezúhonné. Jejich cílem může být vyhnout se daním, snížit dividendy akcionářům, obejít devizové překážky aj.

Mezinárodní společenství a zejména ekonomicky vyspělé země si velmi dobře uvědomují hrozby, které pro demokracii představuje rozvoj a internacionalizace organizované kriminality a terorismu.

Za více než 20 let trvání celosvětové a zejména celoevropské systematické kampaně byly v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu vytvořeny standardy, které kladou více či méně účinné překážky praní špinavých peněz a financování terorismu, a současně byly vybudovány struktury, které mají umožnit účinnou spolupráci různých státních i nestátních institucí, a to jak vnitrostátně, tak i mezinárodně.

3. Právní úprava

V návaznosti na mezinárodní závazky, vycházející především z mezinárodních úmluv a členství v Evropské unii, je problematika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu upravena i v České republice.

Banka se v oblasti prevence praní špinavých peněz a financování terorismu řídí následujícími právními úpravami:

- zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „zákon o AML“),
- vyhláška ČNB č. 281/2008 Sb. ve znění vyhlášky č. 129/2014 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu,
- zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí,
- nařízení vlády č. 210/2008 Sb. ve znění nařízení vlády č. 88/2009 Sb. ze dne 16. března 2009, k provedení zvláštních opatření k boji proti terorismu,
- úřední sdělení ČNB ze dne 26. 5. 2009, k některým požadavkům na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu,
- zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

4. Základní pojmy

4.1. Legalizace výnosů z trestné činnosti

Legalizací výnosů z trestné činnosti je myšleno jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že se jedná o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem.

Toto jednání spočívá například:

- a. v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem napomáhání osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání,
- b. v utajení nebo zastření skutečné povahy zdroje, umístění, pohybu majetku nebo nakládání s ním nebo změny práv vztahující se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti,
- c. v nabytí, držení, použití majetku nebo nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti, nebo
- d. ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeného pod možnostmi a) až c).

4.2. Financování terorismu

Financování terorismu představuje:

- a. shromažďování nebo poskytnutí peněžních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i pouze zčásti, použit ke spáchání trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo k podpoře osoby nebo skupiny osob připravujících se ke spáchání takového trestného činu, nebo
- b. jednání vedoucí k poskytnutí odměny nebo odškodnění pachatele trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo osoby pachateli blízké ve smyslu trestního zákona nebo sběr prostředků na takovou odměnu nebo na odškodnění nebo
- c. financování šíření zbraní hromadného ničení, kterým se rozumí shromažďování nebo poskytnutí peněžních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i jen zčásti, použit šířitelem zbraní hromadného ničení nebo bude použit na podporu šíření takových zbraní v rozporu s požadavky mezinárodního práva.

Pro naplnění znaků legalizace výnosů z trestné činnosti, financování terorismu nebo financování šíření zbraní hromadného ničení anebo ke spáchání trestného činu není rozhodující, zda k takovému jednání došlo nebo má dojít zcela nebo zčásti na území České republiky, nebo v cizině.

4.3. AML/CFT (anti-money laundering – combating the financing of terrorism)

Opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti (praní špinavých peněz) a financování terorismu.

Smysl a účel AML/CFT opatření lze rozčlenit do dvou základních bodů:

- zabránění zneužití finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu,
- uchování stop po přesunech majetku, včetně záznamu o tom, od koho, prostřednictvím koho a ke komu se dané prostředky přemísťují.

4.4. Obchod

Obchodem se pro účely zákona o AML rozumí každé jednání Banky s jinou osobou, pokud takové jednání **směřuje k nakládání s majetkem této jiné osoby nebo k poskytnutí služby této jiné osobě.**

4.5. Obchodní vztah

Obchodním vztahem se pro účely zákona o AML rozumí smluvní vztah mezi Bankou a jinou osobou, jehož účelem je nakládání s majetkem této jiné osoby nebo poskytování služeb této jiné osobě, jestliže je při vzniku smluvního vztahu s přihlédnutím ke všem okolnostem zřejmé, že bude obsahovat opakující se plnění.

4.6. Podezřelý obchod

Obchod provedený za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosu nebo podezření, že v obchodu užitě prostředky jsou určeny k financování terorismu nebo k financování šíření zbraní hromadného ničení, anebo jiná skutečnost, která by mohla takovému podezření nasvědčovat.

4.7. PEP (politically exposed person) – politicky exponované osoby

Politicky exponovanou osobou se pro účely AML zákona rozumí:

- a. fyzická osoba, která je nebo byla ve významné veřejné funkci s celostátním nebo regionálním významem, jako je zejména hlava státu, předseda vlády, vedoucí ústředního orgánu státní správy nebo jeho zástupce (náměstek, státní tajemník), člen parlamentu, člen řídicího orgánu politické strany, vedoucí představitel územní samosprávy,

soudce nejvyššího soudu, ústavního soudu nebo jiného nejvyššího justičního orgánu, proti jehož rozhodnutí nelze obecně až na výjimky použít opravné prostředky, člen bankovní rady centrální banky, vysoký důstojník ozbrojených sil nebo sboru, člen nebo zástupce člena, je-li jím právnická osoba, statutárního orgánu obchodní korporace ovládané státem, velvyslanec nebo vedoucí diplomatické mise, anebo fyzická osoba, která obdobnou funkci vykonává nebo vykonávala v jiném státě, v orgánu Evropské unie anebo v mezinárodní organizaci,

b. fyzická osoba, která je:

1. osobou blízkou osoby uvedené v písmenu a),
2. společníkem nebo skutečným majitelem stejné právnické osoby, popřípadě svěřenského fondu nebo jiného právního uspořádání bez právní osobnosti, jako osoba uvedená v písmenu a) nebo je o ní povinné osobě známo, že je v jakémkoliv jiném blízkém podnikatelském vztahu s osobou uvedenou v písmenu a), nebo
3. skutečným majitelem právnické osoby, popřípadě svěřenského fondu nebo jiného právního uspořádání bez právní osobnosti, o kterých je povinné osobě známo, že byly vytvořeny ve prospěch osoby uvedené v písmenu a).

Banka politicky exponovaným osobám věnuje vždy zvýšenou pozornost a podrobuje je monitoringu, a to především z důvodu, že může mít PEP jistý politický vliv, díky němuž snáze dochází k uskutečnění aktivit týkajících se legalizace výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu.

4.8. Průkaz totožnosti

Pro účely zákona o AML se průkazem totožnosti (identifikačním dokladem) rozumí platný úřední doklad vydaný orgánem veřejné správy, v němž je uvedeno jméno a příjmení a datum narození a z něhož je patrná podoba, popřípadě i jiný údaj umožňující identifikovat osobu, která doklad předkládá jako jeho oprávněný držitel.

K identifikaci a ověření totožnosti klienta Banka od klientů vyžaduje následující průkazy totožnosti:

- Občan ČR předkládá jako průkaz totožnosti vždy platný občanský průkaz.
- Občan země ze skupiny EU předkládá jako první průkaz totožnosti cestovní pas nebo národní průkaz nebo průkaz o povolení k pobytu. Jako druhý průkaz totožnosti předkládá cestovní pas nebo řidičský průkaz nebo průkaz o povolení k pobytu. Vždy jsou to dva různé doklady.
- Občan země mimo skupinu EU předkládá jako první průkaz totožnosti cestovní pas nebo průkaz o povolení k pobytu. Jako druhý průkaz totožnosti předkládá cestovní pas nebo řidičský průkaz nebo průkaz o povolení k pobytu. Vždy jsou to dva různé doklady.

Země patřící do skupiny zemí Evropské unie jsou následující:

Belgie, Bulharsko, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie.

Uvedený seznam zemí nepředstavuje seznam členských států Evropské unie, seznam je vytvořen Bankou.

5. Opatření AML/CFT

Právní úprava zákona o AML vymezuje tzv. povinné osoby – banky (viz § 2 zákona o AML) – a jejich povinnosti při realizaci opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu.

Mezi tyto hlavní povinnosti patří:

- identifikace klienta,
- kontrola klienta,

- neuskutečnění obchodu,
- uchovávání informací,
- oznámení podezřelého obchodu,
- odklad splnění příkazu klienta,
- určení kontaktní osoby,
- školení zaměstnanců,
- informační povinnost,
- stanovení systému vnitřních zásad.

6. Identifikace klienta

Identifikace představuje úkon, který obsahuje zjištění, ověření a zaznamenání povinných identifikačních údajů z platného průkazu totožnosti.

6.1. Povinnost identifikace

Banka je povinna provést identifikaci klienta:

- nejpozději tehdy, kdy je zřejmé, že hodnota obchodu překročí částku 1 000 EUR (nebo její ekvivalent v jiné měně), např. jde o hotovostní vklad na účet v hodnotě 63 000 Kč,
- bez ohledu na limit při:
 - podezřelém obchodu (viz § 6 zákona o AML),
 - vzniku obchodního vztahu,
 - uzavření smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově,
 - nákupu nebo přijetí kulturních památek, předmětů kulturní hodnoty, použitého zboží nebo zboží bez dokladu o jeho nabytí ke zprostředkování jejich prodeje anebo přijímání věci do zástavy nebo výplatě zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele.

V případě, že si klient ke svému účtu zřizuje disponenty nebo držitele debetní/kreditní karty, vztahuje se povinnost identifikace dle zákona o AML také na tyto osoby (disponenta nebo držitele klientovy karty), neboť se v takovém případě jedná o vznik obchodního vztahu mezi Bankou a disponentem.

6.2. Identifikační údaje

Identifikačními údaji u fyzické osoby jsou:

všechna jména a příjmení, rodné číslo, a nebylo-li přiděleno, datum narození, dále místo narození, pohlaví, trvalý nebo jiný pobyt a státní občanství. Jde-li o podnikající fyzickou osobu, také její obchodní firma, odlišující dodatek nebo další označení, místo podnikání a identifikační číslo.

6.3. Provádění identifikace

První identifikace fyzické osoby, která identifikaci podléhá, je prováděna zásadně „tváří v tvář“, tedy pouze za přítomnosti osoby podléhající identifikaci, a to na základě platného průkazu totožnosti (vyjma obchodů uzavíraných na dálku).

Samotný proces identifikace spočívá ve vykonání následujících úkonů:

1. ověření pravosti předloženého identifikačního dokladu proti poškození nebo padělání (kontrola, zda doklad nenes známky poškození, není zjevně přepsán, upraven, přelepen, je celistvý a není nijak znehodnocen),
2. kontrola, zda jsou údaje na dokladu čitelné a doklad je platný v rámci expiračního období,
3. ověření shody podoby osoby držitele s vyobrazením na identifikačním dokladu,
4. zjištění, ověření a zaznamenání identifikačních údajů z průkazu,
5. kontrola a zaznamenání druhu a čísla průkazu totožnosti, státu, popřípadě orgánu, který jej vydal, a doby jeho platnosti,
6. zjištění, zda fyzická osoba není politicky exponovanou osobou nebo zda není osobou, vůči níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce podle platného zákona.

Klient je povinen Bance poskytnout informace, které jsou k provádění identifikace nezbytné, včetně předložení příslušných dokladů. Banka může pořizovat kopie nebo výpisy z předložených dokladů a zpracovávat takto získané informace k naplnění povinností dle zákona o AML.

Není-li v průkazu totožnosti, na jehož základě je prováděna identifikace, uvedena adresa trvalého nebo jiného pobytu, místa narození nebo údaj o státním občanství, je osoba podléhající identifikaci povinna Bance tyto identifikační údaje vždy doložit náhradním způsobem. Doložení těchto údajů může být uskutečněno buď předložením jiného dokladu, který chybějící identifikační údaj prokazuje a je Bankou akceptován, nebo formou písemného čestného prohlášení klienta. Osoba je identifikována teprve tehdy, jsou-li zjištěny, ověřeny a zaznamenány všechny její identifikační údaje vyžadované zákonem, tedy včetně těch, které nejsou uvedeny v průkazu totožnosti a je třeba je zjistit jiným způsobem, například na základě čestného prohlášení.

6.4. Ověření pravosti identifikačního dokladu a ověření totožnosti klienta

Ověření pravosti identifikačního dokladu a ověření totožnosti klienta je provedeno vždy v rámci identifikace jak nového, tak stávajícího klienta. Pro účely naplnění povinností provádění identifikace dle zákona o AML je klientem myšlen také disponent nebo držitel debetní nebo kreditní karty. Samotný proces ověření pravosti předloženého identifikačního dokladu zahrnuje kontrolu dokladu proti padělání a poškození.

Osoba, která identifikaci provádí, se při provádění identifikace řídí následujícími zásadami:

- a. Při ověření identifikačního dokladu proti poškození nebo padělání je provedena kontrola:
 - zda doklad nenes známky poškození (není zjevně přepsán, upraven, přelepen, je celistvý a není nijak znehodnocen),
 - zda jsou údaje na dokladu čitelné,
 - že je doklad platný v rámci expiračního období.
- b. Při ověření totožnosti klienta je provedena kontrola:
 - data narození klienta a jeho subjektivní porovnání s věkem klienta,
 - vizuální shody pohlaví klienta (tj. nelze akceptovat situaci, kdy doklad předkládá zjevně žena, avšak na dokladu je fotografie muže),
 - podoby klienta a její subjektivní porovnání s vyobrazením klienta na dokladu.
- c. V případě souběžného ověření dvou identifikačních dokladů probíhá kontrola obou těchto dokladů, tedy také kontrola shody osobních údajů v obou identifikačních dokladech.

7. Kontrola klienta

V některých případech je Banka povinná provádět také hloubkovou kontrolu klienta. Ovšem co to znamená pro běžného klienta, který bude nejen identifikován, ale navíc ještě kontrolován? Podle zákona o AML zahrnuje kontrola klienta i získání informací, na co peníze klient potřebuje či jaký obchod hodlá uskutečnit.

Banka provádí kontrolu klienta před uskutečněním každého obchodu, pokud:

- hodnota obchodu prováděného mimo s Bankou uzavřený obchodní vztah dosahuje hodnoty 15 000 EUR (nebo ekvivalentu v jiné měně) nebo vyšší,
- je s ním spojena povinnost identifikace při uzavření smluvního vztahu s klientem (např. při uzavření rámcové smlouvy o běžném účtu) nebo při podezřelém obchodu,
- tento obchod provádí politicky exponovaná osoba (PEP),
- je obchod prováděn s osobou usazenou v zemi, kterou na základě označení Evropské komise nebo z jiného důvodu je třeba považovat za vysoce rizikovou,
- Banka kdykoliv v době trvání obchodního vztahu obchod sama vyhodnotí jako nestandardní.

V rámci kontroly klienta získává Banka:

- informace o tom, za jakým účelem klient obchod provádí a jaká je jeho skutečná povaha,
- informace o vlastnické a řídicí struktuře klienta a o jeho skutečném majiteli,
- informace, z jakých zdrojů pocházejí peněžní prostředky klienta,
- informace o původu majetku u obchodu s politicky exponovanou osobou,
- další informace potřebné ke sledování chování klienta za smluvního vztahu s Bankou a ke zjištění, zda prováděné obchody odpovídají tomu, co Banka o klientovi ví.

8. Rizikový/podezřelý obchod a neuskutečnění obchodu

Rizikovým obchodem je obchod, u kterého lze předpokládat určité riziko naplnění znaků podezřelého obchodu. Pokud se nepodaří vyvrátit všechny znaky rizikového obchodu, stává se tento obchod podezřelým ve smyslu zákona o AML.

Při provádění identifikace může například dojít k následujícím podezřelým situacím:

- klient se odmítá podrobit identifikaci,
- při jednání s klientem se klient chová, jedná nebo vyhlíží neobvykle (např. je doprovázen neznámou osobou nebo sledován, není schopen nebo odmítá sdělit běžné informace nebo jsou tyto informace nedůvěryhodné),
- existuje pochybnost o pravosti doložených identifikačních údajů klienta,
- existuje podezření, že za klienta jedná někdo jiný.

Banka neuskuteční obchod s daným klientem vždy v okamžiku, kdy má podezření na podezřelý obchod nebo má pochybnosti o prováděném obchodu.

- Pro Vaši představu uvádíme situaci, se kterou se můžete setkat při identifikaci Vašeho budoucího disponenta nebo držitele Vaší karty. V případě, že se disponent nebo držitel odmítne podrobit identifikaci, odmítne součinnost při provádění identifikace (např. odmítne předložit identifikační doklad), máte pochybnosti o pravdivosti poskytnutých informací držitelem nebo o pravosti předložených identifikačních dokladů, držitel nebo disponent je osobou, vůči níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce nebo předmětem obchodu držitele nebo disponenta je nebo má být zboží nebo služby, vůči nimž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce, nelze

příslušný obchod (zřízení držitele včetně identifikace) provést.

V takovém případě jste povinen/povinna tuto osobu odmítnout a o této skutečnosti nás informovat. Provedete to tím způsobem, že neprodleně po tom, co u disponenta nebo držitele zjistíte podezřelé chování, nám na e-mailovou adresu riziko@airbank.cz e-mailovou zprávu a uvedete do ní následující položky:

1. Do předmětu zprávy zadáte „Hlášení o podezřelém obchodu“.
2. Do textu e-mailu uvedete své jméno a rodné číslo.
3. Dále do e-mailu uvedete základní údaje o disponentu nebo držiteli, pokud jste je byl schopen / byla schopna zjistit (u občana ČR jméno, příjmení, rodné číslo, u občana mimo ČR jméno, příjmení, datum narození, státní občanství), a stručný popis situace a podezřelého chování.

O všech informacích souvisejících s tímto podezřelých obchodem a oznámením Bance jste povinen/povinna zachovávat mlčenlivost ve vztahu k třetím osobám, včetně osob, jichž se sdělené informace týkají.

V případě, že Banka nedospěje k vysvětlení a odůvodnění znaků podezřelého obchodu, oznámí tuto skutečnost Finančnímu analytickému úřadu (FAÚ) Ministerstva financí ČR dle postupů stanovených zákonem a svých interních předpisů.